

STUDII ȘI CERCETĂRI
DE
NUMISMATICĂ

SERIE NOUĂ

VOLUMUL IX-XIV
(XXI-XXVI)
2018-2023

**STUDIES AND RESEARCHES
IN
NUMISMATICS**

**ÉTUDES ET RECHERCHES
DE
NUMISMATIQUE**

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

STUDII ȘI CERCETĂRI
DE
NUMISMATICĂ

SERIE NOUĂ
VOLUMUL IX-XIV (XXI-XXVI)
2018-2023

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
BUCUREȘTI

2023

COMITETUL DE REDACȚIE

EUGEN NICOLAE, redactor responsabil
AUREL VÎLCU, redactor responsabil adjunct
MARIUS BLASKÓ, MIHAI DIMA, THEODOR ISVORANU
și EMANUEL VIOREL PETAC, membri

COLEGIUL DE REDACȚIE

RADU ARDEVAN; ANA BOLDUREANU; IONEL CÂNDEA, m.c. al Academiei Române;
GABRIEL CUSTUREA; GEORGES DEPEYROT; VIRGIL MIHAILESCU-BÎRLIBA;
CONSTANTIN C. PETOLESCU, m.c. al Academiei Române; acad. VICTOR SPINEI

RALUCA KOGĂLNICEANU, redactor

ADRIAN MIRCEA DOBRE, redactor Editura Academiei Române

OFELIA COȘMAN, tehnoredactor

Orice comandă va fi adresată la:

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, 050711,
București, România; Tel. 4021-318 8146, 4021-318 8106, Fax 4021-318 2444,

E-mail: edacad@ear.ro; periodice@ear.ro

ORION PRESS IMPEX 2000 S.R.L., P. O. Box 77-19, sector 3, București, România;

Tél./Fax: 4021-610 6765, 4021-210 6787, Tél. 0311 044 668,

E-mail: office@orionpress.ro

Adresa redacției:

Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, str. Henri Coandă nr. 11, 010667 București,
Tel./Fax 4021-212 8862, E-mail: redactie_iab@yahoo.com; aurelvilcu@yahoo.com

Sumar – Sommaire

I. STUDII ȘI CERCETĂRI – ÉTUDES ET RECHERCHES

GABRIEL MIRCEA TALMAȚCHI, Despre două depozite monetare elenistice descoperite pe litoralul pontic – About two Hellenistic monetary deposits discovered on the Pontic coast.....	7
CORINA TOMA, Baterea monedelor dacice de tip Rădulești-Hunedoara – problema clasificării emisiunilor – Minting process of Rădulești-Hunedoara Dacian type coins – typological classifications	27
MIHAI DIMA, Tezaurul de monede romane imperiale de argint descoperit la Solonceni (raionul Rezina, Republica Moldova) – Hoard of Roman imperial silver coins found at Solonceni (Rezina county, Republic of Moldova).....	61
THEODOR ISVORANU, Observații privind tezaurul monetar din epoca romană târzie descoperit la Budăi (raionul Orhei, Republica Moldova) – Some remarks on the late Roman coin hoard discovered at Budăi (Orhei district, Republic of Moldova)	75
IONUȚ BADEA, <i>Lupa Capitolina</i> – l’histoire d’un symbole monétaire / <i>Lupa Capitolina</i> – the history of a monetary symbol.....	99
RADU GABRIEL DUMITRESCU, Monede antice din colecția Colegiului Național „Carol I” din Craiova – Ancient coins from the collection of the “Carol I” National College in Craiova	127
MÁRTON GYÖNGYÖSSY, <i>Moneta nova</i> . The brief history of the unsuccessful monetary reform of Louis II in light of recent research	147
MONICA DEJAN, Un tezaur de la sfârșitul secolului XVI descoperit la Ipotești (jud. Suceava) – A coin hoard from the ending of the 16 th century discovered at Ipotești (Suceava county)	159

II. DESCOPERIRI MONETARE – DÉCOUVERTES MONÉTAIRES

GABRIEL MIRCEA TALMAȚCHI, Aspecte ale difuziunii monedelor macedonene în nord-estul Thraciei (Dobrogea) prin intermediul noilor descoperiri – Aspects of Macedonian coin diffusion in north-eastern Thrace (Dobruja) through new discoveries	165
MIHAI DIMA, Denari romani republicani și imperiali dintr-un tezaur descoperit în Dobrogea – Roman republican and imperial denarii from a hoard found in Dobruja	187
MARIUS BLASKÓ, A sixteenth century hoard from Tarasova, Rezina District, the Republic of Moldova.....	199

III. NECROLOG – NÉCROLOGIE

ANA BOLDUREANU, Raisa Tabuica	209
EUGEN NICOLAE, Slobodan Srećković	213
ABREVIERI – ABBRÉVIATIONS	221

Monede antice din colecția Colegiului Național „Carol I” din Craiova

Radu Gabriel DUMITRESCU*

În luna iunie a anului 2018 ne-a fost semnalată de către domnul Angel-Cristian Stăiculescu¹, directorul Colegiului Național „Carol I” din Craiova, descoperirea unor monede și bancnote într-un compartiment al seifului din biroul său. Acest compartiment avea mecanismul de deschidere defect „de foarte mulți ani”, astfel că nu se știa ce este înăuntru. Cu ocazia dezafectării spațiilor din corpul central al Colegiului, care urmează să fie consolidat și restaurat, s-a încercat și mutarea acestui seif, astfel că s-a procedat la transferarea documentelor și a valorilor din el.

În seif se găseau 37 de monede antice depozitate în mai multe cutii de chibrituri și 104 bancnote românești și străine eșalonate cronologic în intervalul 1909-1947, puse în plicuri împreună cu scrisori cu antetul CFR din anii 1933-1935. În luna octombrie a anului 2018, întreg lotul numismatic descoperit a fost predat în custodie Muzeului Olteniei² în vederea identificării și catalogării sale, pentru a fi ulterior prezentat în cadrul unei expoziții care va fi amenajată la Colegiul Național „Carol I”.

Colegiul s-a înființat oficial la 20 mai 1826 sub denumirea de Școala Centrală, fiind a doua școală de grad mediu din Principatele Române, după Colegiul „Sf. Sava” din București. Implicarea unei bune părți a corpului profesoral, ca și a directorului său, în susținerea revoluției din anul 1848, a avut consecințe negative pentru desfășurarea activității Școlii Centrale, mai ales după 13 septembrie 1848 când școala a fost închisă, iar profesorii suspectați de partizanat revoluționar au fost arestați sau exilați. Clădirea a fost transformată de trupele otomane în cazarmă, apoi în spital. În anul 1851, la propunerea Eforiei Școlilor, școala își relua cursurile, dar în anul următor era din nou închisă, clădirea sa devenind comandament militar țarist și apoi din nou spital. În 1860 i se adăuga un internat, iar din anul 1864 devenea liceu. În 1885 primea numele de „Liceul Carol I” prin Înaltul Decret Regal nr. 2614 din 11 noiembrie. Între anii 1893-1895 vechiul local al școlii³ a fost demolat, construindu-se clădirea centrală a actualului Colegiu Național „Carol I”. După Primul Război Mondial aceasta a necesitat reparații, fiind construit și cel de-al doilea etaj. După 1948, pentru o jumătate de secol patronul spiritual al acestei unități de învățământ a devenit Nicolae Bălcescu, pentru ca, din anul 1998, această prestigioasă instituție să revină sub patronajul regelui Carol I⁴.

* Muzeul Olteniei Craiova; rgdumitrescu@gmail.com

¹ Dorim să-i mulțumim și pe această cale domnului Angel-Cristian Stăiculescu pentru amabilitatea cu care ne-a pus la dispoziție monedele și bancnotele în vederea studiului.

² Contract de custodie temporară nr. 4168/18.10.2018 semnat între reprezentanții celor două instituții.

³ Imaginea vechiului local al Colegiului „Carol I” este immortalizată de pictorul Theodor Aman în celebra sa lucrare „Hora Unirii la Craiova”.

⁴ C.G. Avram (coord.), P.-E. Barbu, D. Ciobotea, V. Osiac, *Dicționarul istoric al localităților din județul Dolj. Craiova, Craiova, 2005, p. 201-206; N.A. Andrei, *Istoria învățământului din Craiova, Craiova, 2005, p. 25-90.**

În studiul de față, ne vom îndrepta atenția asupra celor 37 de monede antice din colecția Colegiului, care, în ciuda faptului că nu au loc de descoperire, prezintă interes numismatic prin prisma evidențierii lor și chiar a rarității câtorva emisiuni. Lotul studiat a fost împărțit în patru categorii: monede geto-dacice, imperiale romane, provinciale romane și monede romane târzii.

CATALOG⁵

Monede geto-dacice

1. Imitație tetradrahmă Filip al II-lea de tip Banat, a doua jumătate a sec. III a. Chr.

Av. Capul lui Zeus în profil spre dreapta. Părul cade de sus, din creștet, în linii ușor radiate, care se sprijină direct pe cunună. Barba este alcătuită din proeminente alăturate sub formă de virgule îngroșate, neregulate ca formă și fără o ordine în dispoziția lor. Cununa este redată prin două șiruri de frunze stilizate, în formă de ovale înălțuite. Pe ceafă se prelungește părul în plete, cu vârful arcuit către interior. C.p.

Rv. Călăreț cu calul în galop, spre dreapta. Călărețul este redat cu un singur braț în poziție arcuită, cu capul descoperit și fără picioare. Cu celălalt braț, care nu este conturat, călărețul ține o ramură. Calul are piciorul stâng din față și cel drept din spate ridicate, coada stufoasă și lungă, botul ușor întredeschis. De asemenea, se mai văd și urmele frâului, iar sub cal apare o ramură. În spatele călărețului apare Φ.

Au: 0,60%; Ag: 91,17%; Cu: 1,51%; Fe: 2,49%; S: 3,05%⁶.

Ax 12; D = 24,1 x 25 mm; G = 13,55 g. Nr. inv. 1.

Preda, p. 490, pl. VI, nr. 8.

Monede romane imperiale

Augustus

2. As.

Av. [IMP CAES]AR DIVI F AVGVST[VS IMP] XX. Efigia lui Augustus spre stânga.

Rv. P[ONTIF M]AXIM [TRIBVN POT] XXXIII. În centru S C.

Cu: 94,39%; Al: 4,71%; Fe: 0,32%; Ni: 0,19%.

Ax 7; D = 28,1 x 27,8 mm; G = 7,63 g. Nr. inv. 4.

RIC, I, p. 78, nr. 471. Roma, 11-12 p. Chr.

Traian

3. Denar.

Av. IMP TRAIANO AVG GER D[AC P M TR P]. Bust laureat spre dreapta.

Rv. COS V P P SPQR OP[TIMO PRINC]. Aequitas în picioare spre stânga ținând balanță și cornucopiae.

Ag: 90,91%; Cu: 2,66%; Pb: 1,60%; S: 3,78%.

Ax 6; D = 17,8 x 14,1 mm; G = 2,10 g. (ruptă). Nr. inv. 23.

RIC, II, p. 252, nr. 118 (variantă argint). Roma, 103-111 p. Chr.

⁵ Dorim să mulțumim și pe această cale colegilor Lucian Munteanu (Institutul de Arheologie, Iași), Dan Vasilescu (Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța) și nu în ultimul rând lui Dorel Bondoc (Muzeul Olteniei, Craiova) pentru amabilitatea cu care ne-au pus la dispoziție o serie de lucrări, fără de care nu am fi putut încheia în chip mulțumitor acest studiu.

⁶ În vederea stabilirii compoziției, monedele au fost analizate prin spectrometrie de raze X cu un spectrometru de fluorescență cu raze X Titan S1, în următoarele condiții de lucru: sursă de excitație: generator de raze X(Rh), tub, 4W, tensiune 6-50kV, intensitate 5-200 mA, detector SDD CUBE (TM), rezoluția tipică mai mică de 145 eV. Mulțumim și pe această cale doamnei conservator investigator chimist Marinela Boicea pentru analizele efectuate.

4. Denar.

Av. IMP TRAIANO AVG GER DAC P M TR P. Bust laureat spre dreapta.

Rv. COS V P P SPQR OPTIMO PRINC. Felicitas în picioare spre stânga ținând caduceus și cornucopiae.

Ag: 91,18%; Cu: 2,58%; Pb: 2,23%; S: 3,00%.

Ax 6; D = 17,6 x 19 mm; G = 2,72 g. Nr. inv. 22.

RIC, II, p. 252, nr. 121. Roma, 103-111 p. Chr.

Hadrian

5. Denar.

Av. HADRIANVS – AVGVSTVS. Cap laureat spre dreapta.

Rv. COS – III. Roma așezată spre dreapta pe o cuirasă și un scut, ținând suliță și parazonium.

Ag: 90,41%; Cu: 5,32%; Pb: 1,69%; S: 1,81%.

Ax 6; D = 18 x 19,8 mm; G = 2,67 g. Nr. inv. 19.

RIC, II, p. 359, nr. 162. Roma, 125-128 p. Chr.

6. Sestertius.

Av. HADRIANVS AVG COS III P P. Cap laureat spre dreapta.

Rv. Diana din față, cu capul spre stânga, ține săgeata în mâna dreaptă și arcul în mâna stângă. De o parte și de alta S – C.

Cu: 83,82%; Zn: 14,42%; Al: 0,70%; Si: 0,34%.

Ax 6; D = 31,1 x 32,1 mm; G = 23,72 g. Nr. inv. 13.

RIC, II, p. 439, nr. 777. Roma, 134-138 p. Chr.

Antoninus Pius

7. Sestertius.

Av. ANTONINVS AVG – PIVS P P IMP II. Cap laureat spre dreapta.

Rv. T R PO[T XX] C[OS] IIII. În exergă, S C. Securitas spre stânga stând pe un scaun format din două cornucopiae încrucișate, ține sceptrul în mâna dreaptă, iar stânga este sprijinită pe partea superioară a unuia din cornucopiae.

Cu: 86,88%; Zn: 8,20%; Al: 2,79%; Sn: 1,18%.

Ax 6; D = 31,4 x 31 mm; G = 22,41 g. Nr. inv. 2.

RIC, III, p. 145, nr. 967. Roma, 156-157 p. Chr.

Septimius Severus: Iulia Domna

8. Denar.

Av. IVLIA PIA – FELIX AVG. Bust drapat spre dreapta.

Rv. VESTA. Vesta așezată pe scaun spre stânga, cu sceptru și simpulum.

Au: 0,43%; Ag: 71,64%; Cu: 19,99%; S: 4,48%.

Ax 12; D = 18,5 x 17,9 mm; G = 2,69 g. Nr. inv. 17.

RIC, IV/1, p. 274, nr. 391. Roma, 211-217 p. Chr.

Probus

9. Aurelianian.

Av. IMP C M AVR PROBVS P F AVG. Bust radiat spre stânga, cu mantie imperială, ține în mână un sceptru cu vârf în formă de vultur.

Rv. SOLI INVICTO. În partea de jos sigla CM /XXIP. Sol în cvadrigă.

Ag: 5,87%; Cu: 90,24%; Sn: 1,36%; Al: 1,32%.

Ax 6; D = 22,9 mm; G = 4,01 g. Nr. inv. 5.

RIC, V.2, p. 118, nr. 911. Cyzic, 276-282 p. Chr.

Monede provinciale

Severus Alexander

Nicaea

10. Assarion.

Av. M AYP CEV AΛEZANΔΠOC AYΓ. Bust drapat și laureat spre dreapta.

Rv. NI – K – A – IE // ΩN între și sub cele trei stindarde.

Ag: 0,27%; Cu: 78,79%; Zn: 18,68%; Al: 0,96%.

Ax 1; D = 20,2 x 20,5 mm; G = 4,68 g. (îndoită și crestată). Nr. inv. 15.

W.W. Wroth, *Catalogue of Greek coins in the British Museum. Pontus, Paphlagonia, Bithynia and The Kingdom of Bosporus*, Londra, 1889 (ed. online Elibron Classics, 2005), p. 168, nr. 102; Recueil, p. 477, nr. 617; pl. LXXXIII, nr. 9; Weiser, p. 213, nr. 30. Nicaea, 222-235 p. Chr.

Filip Arabul: Filip II Caesar

Viminacium

11. Sestertius.

Av. M IVL PHILIPPVS CAES. Bust drapat și cuirasat spre dreapta.

Rv. P M S C – OL VIM. În exergă, AN VIII. Personificarea Moesiei, în picioare, cap spre stânga, încadrată la stânga de taur, la dreapta de leu.

Cu: 95,62%; Al: 1,68%; Sn: 1,56%; Pb: 0,72%.

Ax 7; D = 28,8 x 27,3 mm; G = 15,02 g. Nr. inv. 3.

Pick, p. 43, nr. 117; Martin, 2.27.1; Varbanov, p. 49, nr. 155.

Monede romane târzii

Maximian Herculius

12. Ae 1.

Av. IMP MAXIMIANVS P F AVG. Cap laureat spre dreapta.

Rv. GENIO POPV – LI ROMANI. Genius în picioare, având modius pe cap, nud, cu excepția chlamysului peste umărul stâng, ținând patera și cornucopiae. În exergă, AQS.

Ag: 5,23%; Cu: 90,50%; Al: 1,56%; Sn: 1,40%.

Ax 6; D = 27,9 x 27,7 mm; G = 8,55 g. Nr. inv. 8.

RIC, VI, p. 314, nr. 23b. Aquileia, 296 p. Chr.

Galerius

13. Ae 2.

Av. IMP C GAL VAL MAXIMIANVS P F AVG. Cap laureat spre dreapta.

Rv. GENIO IMP – E – RATORIS. Genius nud, în picioare spre stânga, ținând patera din care curge lichidul și cornucopiae. Stea în câmpul din stânga. În exergă, HTB.

Ag: 1,29%; Cu: 88,31%; Al: 5,10%; Sn: 1,90%.

Ax 12; D = 23,6 x 24,8 mm; G = 7,93 g. Nr. inv. 16.

RIC, VI, p. 537, nr. 48. Heraclea, 310-311 p. Chr.

Licinius I

14. Ae 2.

Av. IMP LIC LICINIVS P F AVG. Bust drapat, cuirasat și laureat spre dreapta.

Rv. IOVI CONSER – VATORI [AVGG NN]. Jupiter în picioare spre stânga, ținând în mâna dreaptă o Victorie cu sceptru și cunună, pe un glob, iar la picioare un vultur cu coroană în cioc. În exergă, •TS•Δ•.

Ag: 1,54%; Cu: 65,63%; Al: 28,15%; Sn: 2,44%.

Ax 6; D = 25 x 23,9 mm; G = 3,08 g. Nr. inv. 10.

RIC, VI, p. 519, nr. 59. Thessalonic, 312-313 p. Chr.

15. Ae 3.

Av. IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG. Cap laureat spre dreapta.

Rv. IOVI CONSER – VATORI AVGG. Ca mai sus, dar în câmp dreapta A. În exergă, SMHT.

Ag: 2,52%; Cu: 92,74%; Sn: 1,88%; Si: 1,12%.

Ax 11; D = 20 x 19,5 mm; G = 2,93 g. Nr. inv. 11.

RIC, VI, p. 541, nr. 73. Heraclea, 313 p. Chr.

16. Ae 3.

Av. IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG. Cap laureat spre dreapta.

Rv. IOVI CONS – ERVATORI. Ca mai sus, dar în câmp dreapta B. În exergă, SMN.

Ag: 1,89%; Cu: 88,58%; Al: 7,42%; Sn: 1,09%.

Ax 12; D = 19,3 x 20 mm; G = 3,15 g. Nr. inv. 9.

RIC, VII, p. 601, nr. 13. Nicomedia, 313-317 p. Chr.

Constantin I

17. Ae 3.

Av. CONSTAN – TINVS AVG. Cap laureat spre dreapta.

Rv. PROVIDEN – TIAE AVGG. Poartă de cetate cu două turnuri între care se află o stea. În partea de jos sigla ASIS și două semiluni suprapuse.

Ag: 3,04%; Cu: 92,37%; Al: 1,98%; Sn: 1,22%.

Ax 1; D = 18,1 x 19,1 mm; G = 3,00 g. Nr. inv. 33.

RIC, VII, p. 452, nr. 214. Siscia, 328-329 p. Chr.; LRBC, I, p. 18, nr. 731, Siscia, 324-330 p. Chr.

18. Ae 3.

Av. CONSTANTI – NVS MAX AVG. Bust drapat, cuirasat, cu diademă perlată, spre dreapta.

Rv. [G]LOR – IA EXERC – ITVS. De o parte și de alta a două stindarde, doi soldați ținând sulite și scuturi. În exergă, SMHT.

Ag: 1,46%; Cu: 92,55%; Sn: 3,68%; Pb: 1,19%.

Ax 10; D = 18 x 18,9 mm; G = 2,10 g. Nr. inv. 37.

RIC, VII, p. 557, nr. 111. Heraclea, 330-333 p. Chr.; LRBC, I, p. 22, nr. 898, Heraclea, 330-335 p. Chr.

19. Ae 3.

Av. CONSTANTI – NVS MAX AVG. Ca mai sus.

Rv. GLOR – IA EXERC – ITVS. Ca mai sus. În exergă, •SMNA.

Ag: 1,70%; Cu: 91,79%; Sn: 3,56%; Pb: 1,77%.

Ax 1; D = 18,2 x 17,5 mm; G = 1,92 g. Nr. inv. 30.

RIC, VII, p. 633, nr. 188. Nicomedia, 330-335 p. Chr.

Constantin I: Constantius II Caesar

20. Ae 3.

Av. FL IVL CONSTANTIVS NOB C. Bust laureat, drapat și cuirasat spre dreapta.

Rv. PROVIDEN – TIAE CAESS. Poartă de cetate cu două turnuri între care se află o stea cu opt colțuri. În partea de jos sigla SMTSB.

Ag: 2,04%; Cu: 91,98%; Sn: 2,21%; Pb: 1,41%.

Ax 7; D = 18,7 x 18,8 mm; G = 2,74 g. Nr. inv. 6.

RIC, VII, p. 519, nr. 158. Thessalonic, 326-328 p. Chr.; LRBC, I, p. 20, nr. 817, Thessalonic, 324-330 p. Chr.

21. Ae 3.

Av. FL IVL CONSTANTIVS NOB C. Ca mai sus.

Rv. GLOR – IA EXERC – ITVS. De o parte și de alta a două stindarde, doi soldați ținând sulite și scuturi. În exergă, SMT[.].

Ag: 0,93%; Cu: 91,61%; Al: 4,24%; Sn: 1,17%.

Ax 12; D = 17,4 x 19,1 mm; G = 2,09 g. Nr. inv. 24.

RIC, VII, p. 524, nr. 186. Thessalonic, 330-333 p. Chr.; LRBC, I, p. 20, nr. 837, Thessalonic, 324-330 p. Chr.

22. Ae 3.

Av. FL IVL CONSTANTIVS NOB C. Bust laureat și cuirasat spre dreapta.

Rv. GLOR – IA EXERC – ITVS. De o parte și de alta a două stindarde, doi soldați ținând sulite și scuturi. În exergă, •ΔSIS•.

Ag: 1,29%; Cu: 94,35%; Pb: 1,26%; Sn: 1,16%.

Ax 1; D = 17,1 x 18 mm; G = 1,82 g. Nr. inv. 26.

RIC, VII, p. 456, nr. 237. Siscia, 334-335 p. Chr.

Constantin I: Constantin II ?

23. Ae 3.

Av. CONST[...]. Bust laureat spre dreapta.

Rv. [PROVIDEN – TIAE] [CAES]S. Poartă de cetate cu două turnuri. Stea în câmpul din stânga. În partea de jos sigla SMH[.].

Ag: 2,44%; Cu: 91,64%; Sn: 2,77%; Pb: 1,09%.

Ax 10; D = 16,5 x 17 mm; G = 1,68 g. Nr. inv. 29.

[RIC, VII, p. 556, nr. 107. Heraclea, 329-330 p. Chr.; LRBC, I, p. 22, nr. 871, Heraclea, 324-330 p. Chr.]

Urbs Roma

24. Ae 4.

Av. VRBS – ROMA. Bustul Romei cu coif și mantie spre stânga.

Rv. Lupoaica spre stânga, cu capul întors spre dreapta, îi alăptează pe gemenii Romulus și Remus; deasupra, două stele. În exergă, SMKĀ•.

Ag: 0,67%; Cu: 91,67%; Pb: 3,61%; Sn: 1,13%.

Ax 1; D = 16,5 x 16,9 mm; G = 2,60 g. Nr. inv. 7.

RIC, VII, p. 654, nr. 71. Cyzic, 331-334 p. Chr.; LRBC, I, p. 28, nr. 1218, Cyzic, 330-335 p. Chr.

Constans

25. Ae 4.

Av. CONST – ANS P F AVG. Bust drapat, cuirasat, cu diademă perlată, spre dreapta.

Rv. GLORI – A EXER – CITVS. De o parte și de alta unui stindard doi soldați ținând sulite și scuturi. În exergă, SMTSΓ•.

Ag: 1,79%; Cu: 94,11%; Pb: 0,76%; Sn: 2,46%.
 Ax 12; D = 15,1 x 16,2 mm; G = 1,57 g. Nr. inv. 21.
 RIC, VIII, p. 407, nr. 57. Thessalonic, 337-340 p. Chr.

26. Ae 4.

Av. CONST – ANS AVG. Ca mai sus.
 Rv. GLOR – IA EXERC – ITVS. Ca mai sus. În exergă, SMA[...].
 Ag: 2,22%; Cu: 94,18%; Sn: 1,64%; Al: 0,57%.
 Ax 12; D = 16,3 x 16,8 mm; G = 1,57 g. Nr. inv. 35.
 RIC, VIII, p. 539, nr. 21. Alexandria, după aprilie 340 p. Chr.; LRBC, I, p. 32, nr. 1468, Alexandria, 337-341 p. Chr.

Constantius II

27. Ae 4.

Av. CONSTANTI – VS P F AVG. Ca mai sus.
 Rv. VICTORIAE DD AVGG Q NN. Două Victoriei stând îndreptate una spre cealaltă, ținând ramură de palmier și cunună; ramură de palmier între ele.
 Ag: 0,23%; Cu: 96,67%; Pb: 0,77%; Sn: 0,58%.
 Ax 12; D = 15,2 x 15 mm; G = 1,64 g. Nr. inv. 14.
 [RIC, VIII, p. 411, nr. 104. Thessalonic, 347-348 p. Chr.]

28. Ae 2.

Av. DN CONSTAN – TIVS P F AVG. Ca mai sus. În spatele bustului Δ.
 Rv. FEL TEMP RE – PARATIO. Soldat străpungând cu sulița un călăreț aflat în cădere. În exergă, TSI.
 Ag: 1,15%; Cu: 93,40%; Pb: 2,44%; Sn: 1,36%.
 Ax 11; D = 20 x 21 mm; G = 4,73 g. Nr. inv. 25.
 RIC, VIII, p. 419, nr. 180. Thessalonic, 350-355 p. Chr.

29. Ae 4.

Av. DN CONSTAN – TIVS P F AVG. Bust drapat, cuirasat, cu diademă perlată, spre dreapta.
 Rv. FEL TEMP – REPARATIO. Ca mai sus. În exergă, SMTS[.].
 Ag: 0,69%; Cu: 95,50%; Pb: 1,08%; Al: 1,02%.
 Ax 12; D = 15,5 x 16,1 mm; G = 2,28 g. Nr. inv. 34.
 RIC, VIII, p. 419, nr. 192. Thessalonic, 350-355 p. Chr.

30. Ae 3.

Av. DN CONSTAN – TIVS P F AVG. Ca mai sus.
 Rv. [FEL] TEMP – REPARATIO. Soldat cu cască, spre stânga, scut pe brațul stâng, lovind cu sulița călăreț căzut la pământ; scut la pământ în dreapta. Călărețul are capul gol, fața spre soldat, brațul stâng întins. În exergă, BSIRM•.
 Ag: 0,73%; Cu: 93,59%; Pb: 2,81%; Sn: 1,57%.
 Ax 6; D = 17,8 x 17,1 mm; G = 2,54 g. Nr. inv. 32.
 RIC, VIII, p. 388, nr. 52. Sirmium, 351-355 p. Chr.; LRBC, II, p. 76, nr. 1605, Sirmium, 351-354 p. Chr.

31. Ae 3.

Av. DN CONSTAN – TIVS P F AVG. Ca mai sus.

Rv. FEL TEMP – REPARATIO. Soldat străpungând cu sulița un călăreț aflat în cădere. În câmp, în partea stângă M. În exergă, BSIRM.

Ag: 0,31%; Cu: 96,19%; Pb: 1,61%; Sn: 0,86%.

Ax 12; D = 16,4 x 16,9 mm; G = 2,53 g. Nr. inv. 20.

RIC, VIII, p. 390, nr. 71. Sirmium, 355-361 p. Chr.

32. Ae 3.

Av. DN CONSTAN – TIVS P F AVG. Ca mai sus.

Rv. FEL TEMP – REPARATIO. Ca mai sus. În câmp, în partea stângă M. În exergă, SMT[S...].

Ag: 0,44%; Cu: 96,33%; Pb: 1,44%; Sn: 0,89%.

Ax 1; D = 16,8 x 17,3 mm; G = 2,82 g. Nr. inv. 28.

RIC, VIII, p. 421, nr. 208. Thessalonic, 355-361 p. Chr.

Iulian

33. Ae 3.

Av. DN FL CL IVLIA – NVS P F AVG. Bustul cuirasat al împăratului cu coif spre stânga, ținând sulița în mâna dreaptă, iar scutul în mâna stângă.

Rv. VOT/ X/ MVLT/ XX într-o cunună. În partea de jos, BSISC.

Ag: 0,10%; Cu: 95,20%; Al: 1,30%; Pb: 1,03%.

Ax 6; D = 18,1 x 19,9 mm; G = 2,49 g. Nr. inv. 12.

RIC, VIII, p. 380, nr. 421. Siscia, 361-363 p. Chr.; LRBC, II, p. 71, nr. 1260, Siscia, 361-363 p. Chr.

Valentinian I

34. Ae 4.

Av. [DN VALENTINI] – ANVS P F AVG. Bust drapat, cuirasat, cu diademă perlată, spre dreapta.

Rv. S[ECVRITAS] – REIPVBLICAE. Victorie în mers spre stânga, ținând cunună și ramură de palmier.

În câmp, în partea stângă R. În exergă, •[.]SISC.

Cu: 93,87%; Al: 2,67%; Pb: 0,76%; Sb: 1,31%.

Ax 1; D = 15 x 14,9 mm; G = 2,44 g. Nr. inv. 36.

RIC, IX, p. 147, nr. 15(a), tip X. Siscia, 367-375 p. Chr.

Valens

35. Siliqua.

Av. DN VALENS – P F AVG. Ca mai sus.

Rv. VOT/ X/ MVL/ XX într-o cunună. În partea de jos, ANT.

Au: 1,02%; Ag: 93,87%; Cu: 1,30%; S: 2,53%.

Ax 12; D = 17,7 x 18,9 mm; G = 1,81 g. Nr. inv. 18.

RIC, IX, p. 280, nr. 33b. Antiohia, 367-375 p. Chr.

Gratian

36. Ae 3.

Av. [DN GRA]T[IA]NVS P F AVG. Ca mai sus.

Rv. SECVRITAS – [REIPVBL]ICAE. Victorie în mers spre stânga, ținând cunună și ramură de palmier.

În câmp, în partea stângă N. În exergă, •DSISC.

Ag: 0,19%; Cu: 96,97%; Zn: 0,24%; Pb: 1,60%.

Ax 6; D = 17,5 x 17,8 mm; G = 1,52 g. Nr. inv. 31.
RIC, IX, p. 147, nr. 15(c), tip X. Siscia, 367-375 p. Chr.

Valentinian II

37. Ae 4.

Av. DN VAL[ENTINIANV]S P [F AVG]. Ca mai sus.

Rv. SALVS REI – PVBLICAE. Victorie în mers spre stânga, purtând trofeu pe umăr și trăgând un captiv. În exergă, SMHB.

Cu: 96,90%; Pb: 1,34%; Al: 0,31%; Zn: 0,14%.

Ax 12; D = 13,6 x 14,1 mm; G = 1,37 g. Nr. inv. 27.

RIC, IX, p. 198, nr. 26(a). Heraclea, 388-392 p. Chr.

În categoria monedelor geto-dacice se poate încadra prima piesă, care este de tip Banat, aceasta fiind cea mai veche monedă din colecție (nr. 1, pl. I). Monedele de tip Banat sunt imitații după tetradrahmele lui Filip al II-lea, înscriindu-se ca realizare artistică în seriile cu un stil destul de îngrijit și relativ apropiat de original. Elementele de stilizare sunt desigur evidente, dar nu mult schematizate. În rândul monedelor cunoscute și publicate până acum nu se constată prezența unor exemplare realizate cu aceleași ștanțe. Se poate vorbi, atât pentru avers, cât și pentru revers, de serii și variante. Toate monedele sunt de argint cu un titlu destul de ridicat⁷. Ele au fost obținute, după cum ne-o arată clar reliefurile, amănunțele stilistice și conturul ștanței, adesea mai mic decât flanul monetar, prin procedeul tehnic de batere. Numărul mare de variante arată folosirea mai multor ștanțe și presupune în același timp existența unui număr mult mai mare de monede, care n-au fost însă descoperite până acum. Această presupunere pleacă de la premisa că fiecare variantă ar trebui să existe în mai multe exemplare și că este exclus ca o singură ștanță să nu fi fost utilizată fără modificări la baterea mai multor exemplare. După greutate și modul, toate emisiunile de tip Banat se înscriu în rândul tetradrahmelor, cele mai multe cântărind între 13 și 14 g. Cea mai grea piesă cunoscută până acum cântărește 14,38 g⁸, iar cea mai ușoară 12,35 g⁹. Putem vorbi deci de oscilații normale de greutate, ca și în cazul celorlalte tipuri monetare din aceeași perioadă de timp. Descoperirile de monede de tip Banat nu sunt prea numeroase. Cu excepția a două tezaure, toate celelalte monede sunt găsite izolat sau provin din colecții, fără cunoașterea locului de descoperire¹⁰. Conform unui studiu recent, monedele din acest tip însumează doar 87 de exemplare sigure. În tezaure, numărul pieselor se ridică la 81 de monede, iar izolat sunt atestate alte șase exemplare¹¹. Excluzând moneda din colecția Colegiului Național „Carol I” din Craiova, în Oltenia mai sunt cunoscute doar două astfel de monede, semnalate la Baia de Aramă¹² și Drobeta Turnu Severin¹³ (ambele în jud. Mehedinți), ceea ce relevă gradul deosebit de raritate al acestei monede.

În cea de-a doua categorie de monede descrise în catalog se încadrează cele opt piese datate în perioada secolelor I-III p. Chr. (nr. 2-9, pl. I). Cu o singură excepție, moneda emisă pentru Probus de către atelierul din Cyzic (nr. 9), toate celelalte exemplare sunt bătute la Roma. În general sunt emisiuni

⁷ Moneda prezentată în studiul de față are în compoziție 91,17% argint și 0,60% aur.

⁸ C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973, p. 55-56; F. Medeleț, *Contribuții la repertoriul numismatic al Banatului. Epoca Latène, secolul IV în. d. Chr.-106*, *Analele Banatului. Arheologie-Istorie*, 3, 1994, p. 247, nr. 4.

⁹ T.D. Părpăuță, *Moneda în Dacia preromană (secolele IV a. Chr.-I p. Chr.)*, Iași, 2006, p. 63.

¹⁰ C. Preda, *op. cit.*, p. 56.

¹¹ T.D. Părpăuță, *op. cit.*, p. 63.

¹² C. Preda, *op. cit.*, p. 56, nr. 1; T.D. Părpăuță, *op. cit.*, p. 250, nr. 13.

¹³ C. Preda, *op. cit.*, p. 57, nr. 13; T.D. Părpăuță, *op. cit.*, p. 266, nr. 116/I.

curent întâlnite în descoperiri izolate și tezaure din Dacia¹⁴, iar ponderea lor în cadrul lotului aici prezentat este de 21,62 %. O mențiune specială merită moneda nr. 3 din catalog. Este vorba de un denar de la Traian, înregistrat în RIC doar pentru emisiunile de aur. Un exemplar similar este menționat și într-o altă descoperire din Oltenia, în tezaurul de la Craiova – Metro¹⁵. Această situație se datorează faptului că, în monetăriile Imperiului, se foloseau frecvent aceleași ștanțe pentru baterea nominalurilor de aur și argint¹⁶.

În colecția Colegiului Național „Carol I” se regăsesc și două monede provinciale, emise în cunoscutele monetării de la Nicaea și Viminacium (nr. 10-11, pl. I, nr. 10; pl. II, nr. 11). Conform opiniei cercetătorului Ernest Oberländer-Târnoveanu, răspândirea acestui tip de monede în provincia Dacia trebuie pusă mai ales pe seama deplasărilor de trupe, atât Viminacium, cât și Nicaea fiind noduri de comunicație importante pe drumurile militare care uneau frontiera dunăreană cu cea a Eufratului. În cazul atelierului niceean ar fi de avut în vedere și importul/ exportul de numerar către alte provincii balcanice, având în vedere faptul că atelierul acestui mare oraș era unul din puținele capabile să emită mari cantități de monedă măruntă, echivalentă cu assarion-ul sau chiar 1/2 assarion¹⁷. Fără a avea pretenția de a fi realizat un repertoriu exhaustiv al descoperirilor niceene¹⁸ în numele lui Severus Alexander, din aria de sud a Olteniei, putem afirma că asemenea emisiuni au fost semnalate până în prezent la: Drobeta¹⁹, Dierna²⁰, Gârla Mare²¹ (toate în jud. Mehedinți), la Cioroiu Nou²², Ghidici²³, Maglavit²⁴, Orodol²⁵, posibil Desa²⁶ (toate în jud.

¹⁴ C. Găzdac, S. Cociș, *Coins from Roman sites and collections of Roman coins from Romania*, I, *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*, Cluj-Napoca, 2004, p. 86, nr. 61; S.I. Purece, *Tezaure romane imperiale din colecția Muzeului Județean Vâlcea. Considerații cu privire la fenomenul tezurării în spațiul Olteniei romane*, Sibiu, 2015, p. 38, nr. 80; D. Bondoc, *Edificiul termal (Balneum) al Legiunii VII Claudia de la Cioroiu Nou*, Craiova, 2015, p. 135, nr. 5; B. Mitrea, *Descoperirile monetare în România (1974-1976) (XVIII-XX)*, BSNR, 70-74 (1976-1980), 1981, p. 583, nr. 161; p. 585, nr. 179; Maria Chițescu, Gh. Poenaru Bordea, *Contribuții la istoria Diernei în lumina descoperirilor monetare din săpăturile arheologice din 1967*, BSNR, 75-76 (1981-1982), 1983, p. 172, nr. 45 etc.

¹⁵ T. Rădulescu, *Un fragment de tezaur monetar din epoca romană de la Craiova – Metro și alte monede romane imperiale descoperite în Dolj*, Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, 13, 2012, p. 240, nr. 1.

¹⁶ L. Munteanu, D. Mihăilescu, *Tezaurul de monede romane imperiale de la Gârcina (jud. Neamț)*, în *Studia numismatica et archaeologica. In honorem magistri Virgilii Mihailescu-Bîrliba oblata*, ed. L. Munteanu, C.-D. Nicola, G.-M. Talmățchi, București – Piatra Neamț, 2018, p. 216.

¹⁷ E. Oberländer-Târnoveanu, *Monedele descoperite în complexul arheologic roman din secolele II-III, de la Gârla Mare (com. Gârla Mare, jud. Mehedinți) – un studiu de caz asupra economiei monetare în spațiul rural al provinciei Dacia*, CN, 14, 2008, p. 255.

¹⁸ Mariana Pîslaru, *The Roman coins from Potaissa. Legionary fortress and ancient town*, Cluj-Napoca, 2009, p. 115-116; L. Munteanu, *Moneda în așezările Daciei romane*, Iași, 2017, tab. 31.

¹⁹ Gh. Poenaru Bordea, E. Nicolae, *Monede grecești și coloniale din colecția Emil Sachelarie*, BSNR, 90-91 (1996-1997), 2002, p. 29, nr. 13-14; Oltea Dudău, *Circulația monetară în castrul de trupe auxiliare din provincia Dacia*, Timișoara, 2006, p. 109; C. Găzdac, Ágnes Alföldy-Găzdac, M. Neagoe, Oana Neagoe, *Drobeta: orașul nepărăsit al Daciei Romane*, Cluj-Napoca, 2015, p. 198-201, nr. 362-377; nr. 379-420.

²⁰ A. Bodor, Iudita Winkler, *Un atelier de artizanat la Dierna (Orșova)*, ActaMN, 16, 1979, p. 152, nr. 13-14; Maria Chițescu, Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, p. 170, nr. 6-7; Oltea Dudău, *op. cit.*, p. 126.

²¹ E. Oberländer-Târnoveanu, *op. cit.*, p. 262-263, nr. 61-87.

²² O. Iliescu, *Însemnări privitoare la descoperiri monetare*, SCN, 1, 1957, p. 462; Delia Moisil, *Descoperiri monetare antice din România, Republica Moldova și din zona Balcanilor*, CN, 16, 2010, p. 424, nr. 14; T. Rădulescu, *Pr. Prof. dr. Ion Popescu-Cilieni, donator la Muzeul Olteniei al unei importante colecții de numismatică antică, medievală și modernă – catalog*, Mitropolia Olteniei, anul LXVI (785-788), 5-8, 2014, p. 216, nr. 13-14; D. Bondoc, *op. cit.*, p. 139, nr. 29-31.

²³ D. Tudor, *Oltenia Romană*, ed. a IV-a, București, 1978, p. 224.

²⁴ Gh. Poenaru Bordea, B. Mitrea, *Découvertes monétaires en Roumanie – 1990*, Dacia, N.S., 35, 1991, p. 223, nr. 53.

²⁵ *Ibidem*, p. 224, nr. 63.

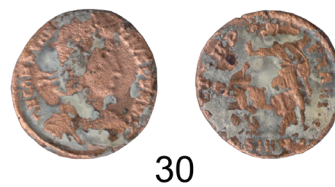
²⁶ Inedită. Monedă descoperită în anul 2015 și aflată în proces de restaurare pentru a se putea determina dacă emitentul este Severus Alexander sau Gordianus III. Colecția Muzeului Olteniei, nr. inv. I 55368.

Pl. I. Monede antice din colecția Colegiului Național „Carol I” din Craiova.

Pl. II. Monede antice din colecția Colegiului Național „Carol I” din Craiova.

Pl. III. Monede antice din colecția Colegiului Național „Carol I” din Craiova.

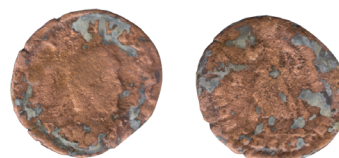
33

34

35

36

37

Pl. IV. Monede antice din colecția Colegiului Național „Carol I” din Craiova.

Dolj) sau la Sucidava²⁷, Acidava (Enoșești)²⁸, Slăveni²⁹, Hotărani³⁰, Orlea³¹, Balș³², Romula³³ și Caracal³⁴ (toate în jud. Olt). Din partea de nord a Olteniei nu cunoaștem, până în prezent, decât o singură monedă

²⁷ Gh. Poenaru Bordea, *Monede din vremea Imperiului roman din colecția școlii din cartierul Celeiu al orașului Corabia, jud. Olt*, SCN, 12 (1997), 1998, p. 42, nr. 13-19; Gh. Popilian, D. Bondoc, *The Roman and Late Roman cemetery of Sucidava-Celei. The excavations from 1969-1983*, Craiova, 2012, p. 229, nr. 24-25; p. 233, nr. 71; p. 238, nr. 140; p. 240, nr. 159, 162; T. Rădulescu, *Pr. Prof. dr. Ion Popescu-Cilieni...*, p. 220, nr. 27.

²⁸ C.M. Vlădescu, Gh. Poenaru Bordea, *Cercetări arheologice în castrul roman de la Acidava, satul Enoșești, comuna Piatra Olt, județul Olt*, SMMIM, 11, 1978, p. 141, nr. 4-5; Oltea Dudău, *op. cit.*, p. 110; C. Preda, Aurelia Grosu, *Monede romane descoperite la Acidava (Enoșești, jud. Olt)*, SCN, s.n., 2 (14), 2011 (2012), p. 157, nr. 44.

²⁹ Gh. Popilian, *Aspecte ale circulației monetare în castrul și așezarea romană de la Slăveni*, Oltenia. Studii și Comunicări, I, 1974, p. 77; D. Tudor, Gh. Popilian, D. Bondoc, N. Gudea, *Castrul roman de la Slăveni*, Cluj-Napoca, 2011, p. 44.

³⁰ Gh. Poenaru Bordea, E. Nicolae, *op. cit.*, p. 33.

³¹ B. Mitrea, *Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumanie*, Dacia, N.S., 10, 1966, p. 410, nr. 37; Iudita Winkler, C. Băloi, *Circulația monetară în așezările antice de pe teritoriul comunei Orlea*, ActaMN, 10, 1973, p. 201, nr. 396-418.

³² Gh. Poenaru Bordea, E. Nicolae, *loc. cit.*

³³ B. Mitrea, *Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines sur le territoire de la République Roumaine*, Dacia, N.S., 7, 1963, p. 596, nr. 37; Gh. Poenaru Bordea, M. Zahariade, *Noi materiale arheologice din Romula*, SMMIM, 13, 1980, p. 114, nr. 12-13; Oltea Dudău, *op. cit.*, p. 130.

³⁴ Gh. Poenaru Bordea, E. Nicolae, *loc. cit.*

emisă la Nicaea pentru Severus Alexander, la Runcu, jud. Gorj³⁵. Pentru Transilvania, astfel de descoperiri sunt semnalate la Ulpia Traiana Sarmizegetusa³⁶, Apulum³⁷, Ilișua³⁸, Potaissa (Turda, jud. Cluj)³⁹ sau Porolissum⁴⁰, iar în Banat – la Timișoara⁴¹, Tibiscum (Jupa, jud. Caraș-Severin)⁴² și la Moldovița, jud. Caraș-Severin⁴³. Din zona castrului de la Câmpulung Muscel provin două bronzuri de Nicaea emise pentru Severus Alexander, descoperite izolat⁴⁴, aceeași situație întâlnind-o și la Urluieni⁴⁵ (ambele în jud. Argeș). O altă monedă este amintită ca fiind găsită la București (Fundeni Doamnei)⁴⁶. Această repertoriere a emisiunilor niceene pentru Severus Alexander, din Dacia, confirmă preponderența monedelor acestui împărat în cadrul descoperirilor de la nordul Dunării⁴⁷, situație pe care o regăsim și în circulația monetară din Moesia Superior, dar și din cele două Pannonii⁴⁸. Această preponderență a atelierului din Nicaea între emisiunile provinciale care au circulat în Dacia⁴⁹ s-a încercat explicată recent prin intermediul plăților militarilor, care au participat la campaniile orientale ale lui Severus Alexander și Gordianus III⁵⁰. Conform însă unor noi interpretări a materialului numismatic, această ipoteză nu pare să se confirme, dacă analizăm repartitia descoperirilor din interiorul provinciei⁵¹. În perioada posteroară dinastiei Severilor, pe fondul devalorizării emisiunilor imperiale, se constată o creștere a numărului monetărilor locale și o intensificare a volumului baterii acestora. Sistemele de nominaluri sunt ajustate după cele imperiale, iar costurile producției sunt suportate de către orașele respective. Activitatea monetară locală nu mai reprezintă un simbol al autonomiei, devenind un instrument fiscal al guvernării centrale și un servanț al finanțelor imperiale. În acest context are loc deschiderea monetăriei de la Viminacium în anul 239⁵² și pe fondul

³⁵ D. Tudor, *op. cit.*, p. 227; Carmen Maria Petolescu, *Daco-Moesica. Studii de numismatică și gliptică*, ediție îngrijită de C.C. Petolescu și Șt. Vasiliță, București, 2017, p. 253, nr. 37 A.

³⁶ C. Găzdac, S. Cociș, *op. cit.*, p. 106, nr. 1052-1072.

³⁷ C. Găzdac, Viorica Suci, Agnes Alföldy-Găzdac, *Coins from Roman sites and collections of Roman coins from Romania, V, Apulum, Cluj-Napoca*, 2009, p. 205, nr. 1123-1138.

³⁸ D. Protase, C. Gaiu, G. Marinescu, *Castrul roman și așezarea civilă de la Ilișua (jud. Bistrița-Năsăud). Rapoartele preliminare și concluziile asupra săpăturilor arheologice efectuate în anii 1978-1995*, Revista Bistriței, 10-11, 1996-1997, p. 92, nr. 264; C. Găzdac, C. Gaiu, Elena Marchiș, *Coins from Roman sites and collections of Roman coins from Romania, VI, Arcobadara (Ilișua)*, Cluj-Napoca, 2011, p. 151, nr. 344.

³⁹ Mariana Pîslaru, *op. cit.*, p. 189, nr. 324; p. 271, nr. 1529.

⁴⁰ C. Găzdac, N. Gudea, I. Bajusz, C. Cosma, Al. Matei, Elena Muscă, D. Tamba, *Coins from Roman sites and collections of Roman coins from Romania, II, Porolissum, Cluj-Napoca*, 2006, p. 151-152, nr. 1518-1520; Oltea Dudău, *op. cit.*, p. 122.

⁴¹ Gh. Poenaru Bordea, E. Nicolae, *loc. cit.*

⁴² C. Matei, *Circulația monetară romană pe teritoriul anticului Tibiscum (sec. I-IV p. Chr.)*, I, Szeged, 2015, p. 62, nr. 65-66; p. 142, nr. 149-153.

⁴³ Gh. Poenaru Bordea, E. Nicolae, *loc. cit.*

⁴⁴ Oltea Dudău, *op. cit.*, p. 105. O a doua monedă a fost descoperită recent, în urma cercetărilor arheologice din anul 2017. Moneda este inedită. Mulțumim și pe această cale colegului A. Pițigoii, de la Muzeul Județean Argeș, pentru semnalare.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 136.

⁴⁶ B. Mitrea, *Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumanie*, Dacia, N.S., 5, 1961, p. 588, nr. 30.

⁴⁷ L. Munteanu, *op. cit.*, tab. 31, graficul 65.

⁴⁸ C. Găzdac, *Coins from Roman sites and collections of Roman coins from Romania, VII, Monetary circulation in Dacia and the provinces from the Middle and Lower Danube from Trajan to Constantine I (AD 106-337)*, ediția a II-a, Cluj-Napoca, 2010, p. 104.

⁴⁹ L. Munteanu, *op. cit.*, tab. 32.

⁵⁰ Gh. Poenaru Bordea, E. Nicolae, *op. cit.*, p. 34; E. Oberländer-Târnoveanu, *op. cit.*, p. 255.

⁵¹ L. Munteanu, *op. cit.*, p. 110.

⁵² O. Dogariu, *Unele precizări privind monedele cu legenda P M S COL VIM*, BSNR, 67-69 (1973-1975), p. 95; L. Munteanu, *op. cit.*, p. 102.

unei lipse de numerar de bronz din monetăriile centrale în provinciile dunărene și balcanice⁵³. Cea mai mare parte dintre monedele bătute la Viminacium și descoperite la nordul Dunării⁵⁴ aparține lui Gordianus III. Aceste emisiuni apar doar în jumătate din așezările din Dacia (majoritatea orașe), reprezentând, în medie, între 10% și 40% din totalul descoperirilor din perioada 238-244⁵⁵. Valorile mai mari caracterizează siturile din jumătatea sudică a provinciei: Sucidava, Drobeta și Gârla Mare. Piesele cu efigia lui Filip I sunt mai puțin numeroase, dar aria lor de răspândire este una mai largă. Cifrele înregistrate în această perioadă oscilează între 10% și 50% (din totalul masei monetare corespunzătoare intervalului cronologic 244-249). În siturile din spațiul intracarpatic nivelul descoperirilor se păstrează constant scăzut, în vreme ce trendul din partea sudică este unul ascendent, în majoritatea cazurilor (Orlea, Drobeta, Dierna)⁵⁶. Moneda pe care o prezentăm în studiul de față (nr. 11, pl. II) este din anul VIII (246-247 p. Chr.⁵⁷) și se alătură celorlalte zece exemplare de Viminacium datând din acest an, consemnate până în prezent ca fiind descoperite în așezările civile și castrulele din provincia Dacia⁵⁸. Piesa prezintă un anumit grad de raritate deoarece sesterți de la Filip II din anul VIII nu au fost consemnați până în prezent în descoperiri de la nord de Dunăre⁵⁹.

Monedele romane târzii dețin ponderea între piesele de la Colegiul Național „Carol I” (70,27%) și se datează în intervalul 296-388/392 p. Chr. (nr. 12-37, pl. II-IV). Cele 26 de monede se grupează conform tabelului 1.

După cum se poate constata, monedele de la Constantius II sunt cele mai numeroase, fiind urmate de cele de la Licinius I și Constantin I. Sunt în general emisiuni bine atestate în descoperirile din spațiul carpato-danubiano-pontic⁶⁰. Din punct de vedere al repartiției pe ateliere monetare, este un fapt notoriu, mereu confirmat de noile descoperiri, că în Oltenia monedele din secolul al IV-lea, emise până la invazia și dominația hunilor⁶¹, provin cu precădere din atelierele de la Thessalonica, Heraclea, Siscia, Sirmium, Constantinopol și Cyzic⁶², situație care se regăsește într-o oarecare măsură și în cazul lotului din colecția

⁵³ Bojana Borić-Brešković, Mirjana Vojvoda, *Circulation of Provincial Coins of the Viminacium Colony*, în *Vivere Militare Est. From Populus to Emperors – Living on the Frontier*, II, Belgrad, 2018, p. 74.

⁵⁴ C. Munteanu, *Repertoriul descoperirilor monetare de tip P M S COL VIM*, Apulum, 44, 2007, p. 271-286; Bojana Borić-Brešković, Mirjana Vojvoda, *op. cit.*, p. 83-84.

⁵⁵ L. Munteanu, *op. cit.*, tab. 25-27.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 103-104.

⁵⁷ F. Martin, *Kolonialprägungen aus Moesia Superior und Dacia*, Bonn, 1992, p. 21.

⁵⁸ L. Munteanu, *op. cit.*, tab. 22, 24.

⁵⁹ Cunoaștem doar un dupondius din acest an, emis pentru Filip II, descoperit în castrul de la Drobeta. A se vedea C. Găzdac, Ágnes Alföldy-Găzdac, M. Neagoe, Oana Neagoe, *op. cit.*, p. 205, nr. 568.

⁶⁰ B. Mitrea, *Descoperiri de monede antice și bizantine în România (XVII)*, BSNR, 67-69 (1973-1975), p. 322, nr. 16; Idem, p. 581, nr. 137; p. 583, nr. 155, 157, 161, 162; p. 584, nr. 170; p. 585, nr. 179; p. 586, nr. 184; C. Preda, *Circulația monedelor romane postauréliene în Dacia*, SCIVA, 26, 4, 1975, p. 457-485; V.M. Butnariu, *Monedele romane postauréliene în teritoriile carpato-dunăreano-pontice (anii 275-491). II. 324-383*, ArhMold, 12, 1988, p. 151 și urm.; G.L. Duncan, *Coin circulation*, în *The Danubian and Balkan Provinces of The Roman Empire (AD 294-578)*, Londra, 1993, p. 123-126; A. Popescu, Mihaela Iacob, I. Georgescu, *Monede grecești, romane și bizantine timpurii din colecția Ioan Georgescu, Tulcea*, CN, 7, 1996, p. 92, nr. 22; D. Protase, *Câteva considerații privind circulația monetară în Dacia postromană și semnificația ei istorică*, BSNR, 92-97 (1998-2003), p. 156; Delia Moisil, *Descoperiri monetare antice din România (V-VI)*, CN, 19-20, 2013-2014, p. 222-223; A. Popescu, Mihaela Iacob, *Monede romane și bizantine timpurii descoperite la Noviodunum din colecția Muzeului de Istorie și Arheologie Tulcea*, Iași, 2016, p. 90, nr. 314; Carmen Maria Petolescu, *op. cit.*, p. 247, nr. 5; p. 249, nr. 14; p. 250, nr. 18 C; p. 251, nr. 27; p. 253, nr. 37 B; p. 255, nr. 45; C. Matei, D. Rancu, Gh. Oprescu, *Monede antice și bizantine păstrate în colecția de numismatică a Liceului Teoretic „Traian Lalescu” din Orșova*, Banatica, 27, 2017, p. 138, nr. 41; p. 150, nr. 67 etc.

⁶¹ Al. Madgearu, *Istoria militară a Daciei post-romane (275-614)*, Târgoviște, 2011, p. 84-86, 110-113.

⁶² D. Protase, *op. cit.*, p. 157.

Tabelul 1. Monedele romane târzii. Repartiția pe domnii.

Nr. crt.	Emitent	Număr exemplare	Pondere în cadrul monedelor romane târzii	Pondere în cadrul monedelor din colecția Colegiului „Carol I”
1.	Maximian Herculius	1	3,84%	2,70%
2.	Galerius Maximian	1	3,84%	2,70%
3.	Licinius I	3	11,53%	8,10%
4.	Constantin I	3	11,53%	8,10%
5.	Constantin I: Constantin II	1	3,84%	2,70%
6.	Constantin I: Constantius II	3	11,53%	8,10%
7.	Urbs Roma	1	3,84%	2,70%
8.	Constans	2	7,69%	5,40%
9.	Constantius II	6	23,07%	16,21%
10.	Iulian	1	3,84%	2,70%
11.	Valentinian I	1	3,84%	2,70%
12.	Valens	1	3,84%	2,70%
13.	Gratian	1	3,84%	2,70%
14.	Valentinian II	1	3,84%	2,70%

colegiului craiovean (tabelul 2)⁶³. Interesant de reținut și prezența unor monede aparținând unor centre monetare foarte îndepărtate, din Orient, cum ar fi Alexandria⁶⁴ și Antiohia⁶⁵ sau occidentale cum este cazul Aquileiei⁶⁶. De altfel, limesul Dunării de Jos este în general caracterizat de o prezență semnificativă

⁶³ O prezentare a acestor ateliere monetare împreună cu bibliografia aferentă a se vedea la C. Matei, *Circulația monetară romană pe teritoriul anticului Tibiscum (sec. I-IV p. Chr.)*, vol. II, Szeged, 2015, p. 348-351.

⁶⁴ În Oltenia, emisiuni ale acestui atelier mai sunt cunoscute la Drobeta (jud. Mehedinți), a se vedea C. Găzdac, Ágnes Alföldy-Găzdac, M. Neagoe, Oana Neagoe, *op. cit.*, p. 95, graficul 12; la Hinova (jud. Mehedinți), a se vedea M. Davidescu, I. Stîngă, *Monedele din castelul roman târziu de la Hinova*, Drobeta, 6, 1985, p. 100; la Sucidava (jud. Olt), a se vedea G.L. Duncan, *op. cit.*, p. 131-132; la Basarabi (jud. Dolj), a se vedea Delia Moisil, *Tezaurul de monede romane târzii de bronz descoperit la Basarabi, jud. Dolj*, CN, 8, 2002, p. 113, nr. 2.

⁶⁵ În Oltenia, emisiuni ale acestui atelier mai sunt cunoscute la Drobeta (jud. Mehedinți), a se vedea C. Găzdac, Ágnes Alföldy-Găzdac, M. Neagoe, Oana Neagoe, *loc. cit.*; la Hinova (jud. Mehedinți), a se vedea M. Davidescu, I. Stîngă, *loc. cit.*; la Dierna (jud. Mehedinți), a se vedea G. L. Duncan, *op. cit.*, p. 129; la Sucidava, a se vedea *ibidem*, p. 131-132; Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, p. 77; T. Rădulescu, *Monede romane de bronz din Imperiul Roman Târziu din colecția Alexandru și Aristia Aman descoperite la Sucidava – Celei (jud. Olt) și împrejurimi*, Litua. Studii și Cercetări, 19, 2017, p. 291-292.

⁶⁶ În Oltenia, emisiuni ale acestui atelier mai sunt cunoscute la Drobeta (jud. Mehedinți), a se vedea C. Găzdac, Ágnes Alföldy-Găzdac, M. Neagoe, Oana Neagoe, *loc. cit.*; la Hinova (jud. Mehedinți), a se vedea M. Davidescu, I. Stîngă, *loc. cit.*; la Dierna (jud. Mehedinți), a se vedea G.L. Duncan, *loc. cit.*; la Sucidava, a se vedea *ibidem*, p. 131-132; Gh. Poenaru Bordea, *loc. cit.*; T. Rădulescu, *Monede romane de bronz...*, p. 291-292; la Basarabi (jud. Dolj), a se vedea Delia Moisil, *Tezaurul de monede romane târzii...*, p. 114, nr. 18.

Tabelul 2. Monedele romane târzii. Repartiția pe monetării.

Nr. crt.	Atelier monetar	Număr exemplare	Pondere în cadrul monedelor romane târzii
1.	Thessalonic	8	30,76%
2.	Heraclea	5	19,23%
3.	Siscia	5	19,23%
4.	Nicomedia	2	7,69%
5.	Sirmium	2	7,69%
6.	Aquileia	1	3,84%
7.	Cyzic	1	3,84%
8.	Alexandria	1	3,84%
9.	Antiohia	1	3,84%

a atelierelor occidentale, facilitată de deplasările de trupe din partea apuseană a Imperiului, în contextul conflictelor civile dintre Constantin I și Licinius I. Semnificativ este faptul că această tendință încetează după înfrângerea lui Licinius în anul 324, rolul atelierelor diocezan locale devenind predominant în aprovizionarea regiunii⁶⁷.

Monedele romane târzii fiind cele mai numeroase în lotul prezentat, am considerat că reprezintă un mic eșantion pentru care este utilă realizarea unei statistici privind variația compoziției metalului pe ateliere (tabelul 3). Prin studii ulterioare, care să cuprindă și astfel de statistici, se va putea contura poate un specific al fiecărui atelier monetar din imperiu.

Tabelul 3. Monedele romane târzii. Compoziția aliajului, pe monetării.

Atelier	Au	Ag	Cu	Al	Sn	Pb
Thessalonic	-	0,23%- 2,04%	65,63%- 96,67%	1,02%- 28,15%	0,58%- 2,46%	0,76%- 2,44%
Heraclea	-	1,29%- 2,52%	88,31%- 96,90%	0,31%- 5,10%	1,88%- 3,68%	1,09%- 1,34%
Siscia	-	0,10%- 3,04%	92,37%- 96,97%	1,30%- 2,67%	1,16%- 1,22%	0,76%- 1,60%
Nicomedia	-	1,70%- 1,89%	88,58%- 91,79%	7,42%	1,09%- 3,56%;	1,77%
Sirmium	-	0,31%- 0,73%	93,59%- 96,19%	-	0,86%- 1,57%	1,61%- 2,81%
Aquileia	-	5,23%	90,50%	1,56%	1,40%	-
Cyzic	-	0,67%	91,67%	-	1,13%	3,61%
Alexandria	-	2,22%	94,18%	0,57%	1,64%	-
Antiohia*	1,02%	93,87%	1,30%	-	-	-

* Piesa bătută în atelierul din Antiohia este o siliqua, spre deosebire de celelalte monede care sunt nominaluri de bronz.

⁶⁷ Delia Moisil, *Moneda romană târzie în Barbaricum. România – studiu de caz, în Near and Beyond the Roman Frontier. Proceedings of a colloquim held in Târgoviște, 16-17 October 2008*, ed. O. Țentea, Ioan C. Oprea, București, 2009, p. 265.

Chiar dacă locul unde au fost găsite aceste piese monetare este necunoscut, iar contextul arheologic este neprecizat, se poate admite faptul că monedele ce alcătuiesc această colecție provin în cea mai mare parte din Oltenia. Considerăm că publicarea monedelor antice ce se găsesc în colecția de numismatică a Colegiului Național „Carol I” din Craiova este utilă deoarece aceste piese completează repertoriul numismatic al Olteniei și se alătură unei serii de studii dedicate valorificării științifice a diverselor colecții școlare⁶⁸.

Ancient coins from the collection of the „Carol I” National College in Craiova

ABSTRACT

In June 2018, the director of the „Carol I” National College in Craiova informed us about the discovery of coins and banknotes in a safe deposit box in his office. The opening mechanism of the safe deposit box was damaged „for many years”, so it was not known what was inside. On the occasion of the decommissioning of the spaces in the central building of the College, in order to be consolidated and restored, it was also tried to relocate this vault, so that the documents and values from it were transferred.

In the safe there were 37 ancient coins deposited in several boxes of matches and 104 Romanian and foreign banknotes, chronologically staggered in 1909-1947, placed in envelopes along with letters with the CFR header from 1933-1935. The 37 ancient coins can be divided into four categories: Geto-Dacian, Roman imperial, provincial and late Roman coins.

The present study analyzes the 37 ancient coins from the collection of the College, which, despite the fact that they have no place of discovery, are of numismatic interest in terms of their highlighting and even the rarity of some issues.

FIGURES CAPTION

Pl. I-IV. Ancient coins from the collection of the „Carol I” National College in Craiova.

Table 1. The late Roman coins. Distribution by reigns.

Table 2. The late Roman coins. Distribution by mints.

Table 3. The late Roman coins. Composition of the alloy, by mints.

⁶⁸ R. Ardevan, *Colecția monetară a Gimnaziului din Gherla*, BSNR, 88-89 (1994-1995), 1998, p. 19-27; Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, p. 41-81; C. Matei, D. Rancu, Gh. Oprescu, *op. cit.*, p. 115-162.

Abrevieri

AAASH	Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapesta
ActaMN	Acta Musei Napocensis, Cluj-Napoca
AII(A)Iași	Anuarul Institutului de Istorie (și Arheologie) „A.D. Xenopol”, Iași
Amm. Marcell.	Ammianus Marcellinus, <i>Rerum gestarum libri qui supersunt</i> .
ArhMold	Arheologia Moldovei, Iași-București
BAR, I.S.	<i>British Archaeological Reports, International Series</i> , Oxford
BAR, S.S.	<i>British Archaeological Reports, Supplementary Series</i> , Oxford
BSNR	Buletinul Societății Numismatice Române, București
CN	Cercetări Numismatice, București
CNA	Cronica Numismatică și Arheologică, București
CNH	L. Réthy, <i>Corpus nummorum Hungariae</i> , I-II, Budapesta, 1899-1907
Crawford	M.H. Crawford, <i>Roman Republican Coinage</i> , Cambridge, 1974
CreștCol	Creșterea Colecțiilor, Biblioteca Academiei Române, București
Dacia	Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie, București, I-XII (1924-1947)
Dacia, N.S.	Dacia, Revue d'Archéologie et d'Histoire Ancienne, Nouvelle Série, București (1957-)
DOP	Dumbarton Oaks Papers, Washington
DRH	<i>Documenta Romaniae Historica</i> , București
Huszár	Lajos Huszár, <i>Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute</i> , Budapesta, 1979
IAB	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
JNG	Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte, München
LRBC	<i>Late Roman Bronze Coinage A.D. 324-498</i> , Londra, 1965: I – P.V. Hill, J.P.C. Kent, <i>The Bronze Coinage of the House of Constantine A.D. 324-346</i> ; II – R.A.G. Carson, J.P.C. Kent, <i>Bronze Roman Imperial Coinage of the Later Empire A.D. 346-498</i>
Martin	F. Martin, <i>Kolonialprägungen aus Moesia Superior und Dacia</i> , Bonn, 1992
MCA	Materiale și Cercetări Arheologice, București
MINAC	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța
NC	Numismatic Chronicle, Londra
NK	Numizmatikai Közlöny, Budapesta
Pick	B. Pick, <i>Din antiken Münzen von Dacien und Moesien</i> , I, 1, Berlin, 1898
Pick-Regling	B. Pick, K. Regling, <i>Din antiken Münzen von Dacien und Moesien</i> , I, 2, Berlin, 1910
Pohl	Artúr Pohl, <i>Münzzeichen und Meisterzeichen auf ungarischen Münzen des Mittelalters, 1300-1540</i> , Graz-Budapesta, 1982
Preda	C. Preda, <i>Monedele geto-dacilor</i> , București, 1973
Recueil	W.H. Waddington, E. Babelon, Th. Reinach, <i>Recueil général des monnaies grecques d'Asie Mineure</i> , I-IV, Paris, 1904-1912
RIC, I	H. Mattingly, E.A. Sydenham, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , I, <i>Augustus to Vitellius</i> , Londra, 1923
RIC, I ²	C.H.V. Sutherland, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , I, ediție revăzută, Londra, 1984

RIC, II	H. Mattingly, E.A. Sydenham, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , II, <i>Vespasian to Hadrian</i> , Londra, 1926
RIC, III	H. Mattingly, E.A. Sydenham, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , III, <i>Antoninus Pius to Commodus</i> , Londra, 1930
RIC, IV, 1	H. Mattingly, E.A. Sydenham, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , IV, 1, <i>Pertinax to Geta</i> , Londra, 1968
RIC, V, 2	P.H. Webb, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , V, 2, Londra, 1933 (reimprimat 1968)
RIC, VI	C.H.V. Sutherland, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , VI, <i>From Diocletian's reform (A.D. 294) to the death of Maximinus (A.D. 313)</i> , Londra, 1967
RIC, VII	P.M. Bruun, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , VII, <i>Constantine and Licinius A.D. 313-337</i> , Londra, 1966
RIC, VIII	J.P.C. Kent, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , VIII, <i>The Family of Constantine I A.D. 337-364</i> , Londra, 1981
RIC, IX	J.W.E. Pearce, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , IX, <i>Valentinian I-Theodosius I</i> , Londra, 1933 (reimprimat 1968)
RIC, X	J.P.C. Kent, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , X, <i>The Divided Empire and the Fall of the Western Parts A.D. 395-491</i> , Londra, 1994
RPC	Roman Provincial Coinage
SCIV(A)	Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București
SCN	Studii și Cercetări de Numismatică, București
Simpozion Chișinău 2000	<i>Simpozion de Numismatică dedicat împlinirii a patru secole de la prima Unire a românilor sub Mihai Voievod Viteazul, Chișinău, 28-30 mai 2000, Comunicări, studii și note</i> , București, 2001
Simpozion Chișinău 2001	<i>Simpozion de Numismatică organizat în memoria martirilor căzuți la Valea Albă, la împlinirea a 525 de ani (1476-2001), Chișinău, 13-15 mai 2001, Comunicări, studii și note</i> , București, 2002
Simpozion Chișinău 2002	<i>Simpozion de Numismatică dedicat împlinirii a 125 de ani de la Proclamarea Independenței României, Chișinău, 24-26 septembrie 2002, Comunicări, studii și note</i> , București, 2003
Simpozion Chișinău 2003	<i>Simpozion de Numismatică dedicat Centenarului Societății Numismatice Române (1902-2003), Chișinău, 26-28 noiembrie 2003, Comunicări, studii și note</i> , București, 2005
Simpozion Chișinău 2004	<i>Simpozion de Numismatică, organizat cu ocazia comemorării sfântului Ștefan cel Mare, domn al Moldovei (1504-2004), Chișinău, 29 septembrie-2 octombrie 2004, Comunicări, studii și note</i> , București, 2007
SMMIM	Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară, București
TNDBülten	Türk Nüsmistik Derneği, Bülten, İstanbul
Varbanov	I. Varbanov, <i>Greek imperial coins</i> , I, <i>Dacia, Moesia Superior, Moesia Inferior</i> , Burgas, 2005
Weiser	W. Weiser, <i>Katalog der Bithynischen Münzen der Sammlung des Instituts für Altertumskunde der Universität zu Köln</i> , I, 1983